

PM

Avdelning
Utvärderingsavdelningen

Handläggare
Erik Kyhlberg
+46 8 563 086 11
erik.kyhlberg@uka.se

Personalens arbetsmiljö under coronapandemin – observationer från några lärosäten

Bakgrund och syfte

Regeringen gav 2020 UKÄ uppdraget att följa upp konsekvenserna för högskolans verksamhet av beslut och insatser som vidtagits med anledning av det nya coronaviruset och denna sammanställning är en del av detta uppdrag.

Den här sammanställningen är resultatet av en genomgång av ett antal enkäter som lärosäten skickat ut till undervisande och administrativ personal under 2020. Syftet med genomgången är att ge en översiktlig bild av personalens fysiska och psykosociala arbetsmiljö under pandemin, utifrån vad som framkommer av enkäterna.

UKÄ skickade i november 2020 en förfrågan till samtliga lärosäten om att inkomma med information om de genomfört undersökningar av pandemins effekter på deras verksamheter. De lärosäten som meddelade att de genomfört undersökningar tillfrågades därefter om att skicka in ytterligare material angående dessa. Denna sammanställning utgår från det material som lärosätena frivilligt levererat till UKÄ. Sammanlagt har 22 lärosäten skickat in material om enkäter eller andra uppföljningar de har genomfört.

Har lärosätena skickat ut enkäter om arbetsmiljö?

Utifrån materialet som UKÄ mottagit har 21 lärosäten skickat ut enkäter under 2020 till sin personal angående hur de upplevt sin arbetssituation under pandemin och hur väl omställningen till distansundervisning har gått. Inget av de lärosäten som skickat in material till UKÄ har däremot genomfört någon enkätundersökning specifikt inriktad på personalens arbetsmiljö. I det material som UKÄ mottagit är det 15 lärosäten som ställt minst en fråga till sin personal angående deras fysiska och/eller psykosociala arbetsmiljö i en enkät, eller undersökt arbetsmiljön på något annat sätt. Övriga lärosäten som skickat in material har antingen genomfört enkäter utan frågor om arbetsmiljö, endast skickat enkäter till studenter eller skickat in annat material som inte varit relevant för just denna sammanställning. De flesta enkäterna har varit riktade till all personal oavsett arbetsuppgifter. Materialet representerar i ett fall endast en del av ett lärosäte då det omfattar en

enkät som skickats till en enskild fakultet, medan de flesta lärosäten valt att skicka ut enkäter på lärosätetsnivå.

Materialet från de 15 lärosätena kan delas in i följande kategorier:

- Ett lärosäte har inte genomfört en enkät, men har däremot skickat in material från en arbetsgrupp som behandlat frågor om arbetsmiljö.
- Tre lärosäten har inte skickat in de frågor som har använts i enkäterna, men däremot sammanställningar av resultaten.
- Två lärosäten har skickat in de frågor de använt i sina enkäter men inte några svar.
- Nio lärosäten har skickat in de frågor de använt i sina enkäter samt sammanställningar av svar och/eller analyser.

Några av de lärosäten som genomfört enkäter, och även skickat in sina egna analyser/kommentarer, lyfter att låga svarsfrekvenser utgjort ett problem. För fem av lärosätena som angett svarsfrekvensen i sitt material har den legat på cirka 17-28 procent medan den för fyra andra har legat högre, på 40-54 procent. Båda grupperna innefattar såväl mindre som större lärosäten. Dessa nio omfattar enkäter till både hela lärosätet och till en enskild fakultet, samt både till all personal och till undervisande personal specifikt.

Går det att se några återkommande teman i de enkätundersökningar som genomförts?

Arbetsbelastning

En av de vanligaste frågorna som undersökts av lärosätena är personalens arbetsbelastning under pandemin. Antingen generellt, eller direkt kopplat till de förändringar som pandemin har inneburit för bland annat undervisningsformer. Inget av de fåtal lärosäten som även skickat in sina analyser av enkätsvaren har visat på några större skillnader i resultaten mellan undervisande och administrativ personal. Några exempel på frågor som ställts är:

- *Hur har omställningen till distansutbildning påverkat din arbetsbelastning?*
- *Hur har din arbetsbelastning ändrats till följd av covid-19?*
- *Har du lagt ner mer tid på undervisning än du brukar?*

Av de som svarat på frågor om arbetsbelastningen så har en majoritet på respektive lärosäte svarat att den har ökat, alternativt att de lagt ner mer tid på undervisning än vanligt. På två lärosäten har cirka en tredjedel (32 procent och 37 procent) svarat att arbetsbelastningen blivit ”mycket högre” och på ett lärosäte är andelen som svarat detsamma 52 procent.¹ I fritextsvaren nämner den undervisande personalen på ett lärosäte bland annat att det tagit mycket tid att planera om upplägget

¹ De flesta lärosätena som har skickat in material har använt skalan ”Minskad-Oförändrad-Ökad” eller liknande vid dessa frågor. Tre av lärosätena har angett svar på skalan ”Mycket lägre-Mycket högre” eller liknande.

på kurser, att de behövt lägga mer tid på kommunikation med studenter och kollegor, samt att examinera studenter online varit mer arbetskrävande.²

Hälsa/välbefinnande

Flera av lärosätena har frågat om pandemin och/eller omställningen till distansundervisning har påverkat personalens hälsa till det bättre, om den varit oförändrad eller om den påverkats till det sämre. Några exempel på frågor som ställts är:

- *Hur mår du som lärare?*
- *Har arbete på distans påverkat din hälsa (fysisk)?*
- *Hur upplever du att din arbetsrelaterade hälsa påverkats av omställningen till distansundervisning/distansarbete, relaterat till Covid-19 – pandemin?*

Av de fem lärosäten vars enkätsvar och/eller analyser finns i materialet går det att se vissa tendenser till att personalens hälsa och välbefinnande påverkats negativt. Till exempel har 62 procent av den undervisande personalen vid ett lärosäte svarat att deras välbefinnande har blivit sämre och lärosätet kommenterar att det ser ut att ha påverkats såväl fysiskt som psykiskt. Vid ett annat lärosäte har 18 procent av personalen svarat att arbetet på distans påverkat deras fysiska hälsa i hög eller mycket hög grad³, samt 17 procent när det gäller deras psykiska hälsa⁴. Ytterligare ett lärosäte kommenterar kring sin enkätundersökning att det går att se en tendens till att den arbetsrelaterade hälsan upplevs som negativt påverkad av omställningen till distansarbete. Tyvärr ger inte underlaget i denna sammanställning en heltäckande bild av hur personalens hälsa har påverkats under pandemin. Det finns därför ett behov av mer fördjupade undersökningar i dessa frågor.

Stress

Frågor om stress förekommer, om än inte lika vanligt som frågor kring arbetsbelastning eller hälsa. Tre av de lärosäten som levererat material har ställt samma frågor angående negativ stress: *Har omställningen påverkat din upplevelse av negativ stress?* Viktigt att belysa här är att över 50 procent av respondenterna på dessa tre lärosäten har svarat att omställningen lett till ökad negativ stress. På ett lärosäte är fördelningen cirka 50/50 om respondenterna upplevt ökad negativ stress. Vid de andra två lärosätena är det cirka en tredjedel som svarat att det inte upplevt ökad stress (30 procent och 37 procent), och en mindre andel som dessutom svarat att de upplevt minskad stress (16 procent och 8 procent).

I övrigt är det bara ytterligare ett lärosäte som ställt en fråga om stress: *Jag har upplevt stress på grund av övergången till digital/webbaserad undervisning* (I mycket liten grad - I mycket hög grad). Svaren på denna fråga omvandlades till siffror 1-5, där 5 motsvarade "I mycket hög grad".

² Lärosätet ställde frågan *Hur har din arbetsbelastning ändrats till följd av omställningen till digital distansundervisning?* Fritextsvaren kommer från respondenter som svarade "något högre" eller "mycket högre" på frågan.

³ Har arbete på distans påverkat din hälsa (fysisk)? 43% anger ingen påverkan eller i liten grad. 39% delvis och totalt 18% hög grad och mycket hög grad.

⁴ Har arbete på distans påverkat din hälsa (psykisk)? 50% anger ingen påverkan eller i liten grad. 33% delvis och totalt 17% hög grad och mycket hög grad.

Medelvärde på svaren var 3,3 i denna skala, vilket tyder på att personalen även på detta lärosäte till stor del upplevt hög stress.

Ökningen av stress framkommer även i de fritextsvar som finns med i materialet, till exempel till frågorna om hälsa och välbefinnande. Det har även lyfts i de sammanställningar/analyser som vissa lärosäten skickat in men där UKÄ inte fått in frågorna i sig.

Teknik

Frågor om teknikanvändandet förekommer flera gånger i materialet vilket inte är särskilt förvånande eftersom pandemin har inneburit ett ökat digitalt arbete. Om teknikfrågorna är direkt kopplade till arbetsmiljö framgår däremot inte alltid. Utmaningar och problem med det ökade teknikanvändandet framgår också i fritextsvar på andra frågor. Några exempel på frågor som ställts är:

- *Jag har fått det stöd jag behövde för att anpassa kursen till digital/webbaserad undervisning*
- *Vad är mest utmanande med att ha undervisning och examination på distans?*
- *Anser du att du har fått det tekniska stöd du behövde under tiden med digital undervisning och examinationer?*
- *Jag har haft stora tekniska problem i samband med min undervisning*

Utifrån svaren på frågorna, fritextsvar och lärosätenas kommentarer/analys så framstår det som att de flesta är nöjda med det tekniska stödet de fått. Men samtidigt är tekniska problem ofta närvarande och påverkar i arbetet. På ett lärosäte har till exempel cirka en tredjedel svarat att de delvis håller med om de haft stora tekniska problem i samband med undervisning⁵. Vid ett annat lärosäte har 16 procent svarat att det utmanande med att ha undervisning och examination på distans är problem med ”teknik eller internetuppkoppling, infrastruktur”. Medan 7 procent har svarat i enkäten att de upplevt *stora* tekniska problem.

Arbetsplats/fysisk arbetsmiljö

Några lärosäten har ställt frågor kopplat till den fysiska arbetsplatsen och/eller upplevelsen av att arbeta hemma. Vissa av dessa frågor tangerar eller ligger nära frågor kring hälsa och välbefinnande och/eller teknik, medan andra är mer specifikt riktade kring att arbeta hemifrån. Till exempel har fritextsvaren på några frågor som varit inriktade på hälsa i ett fall tydligt fångat upp personalens upplevelser av hemmaarbete. Ett exempel på detta är att gränsen mellan arbetsliv och privatliv upplevs som en utmaning. Några exempel på frågor som ställts är:

- *Jag har haft tillgång till tillräckliga resurser såsom t.ex. arbetsplats, fungerade internetuppkoppling, datorskärm etc.*
- *Anser du att platsen du använder har/är en tillfredsställande arbetsmiljö för dig?*
- *Finns det något du anser dig behöva så att din arbetsplats i hemmet blir mer ergonomiskt anpassad?*

- *Hur upplever du att distansarbetet påverkat din arbetsro (dvs. att kunna arbeta på ett koncentrerat sätt utan distraktioner)?*

Liksom med det tekniska stödet så är det utifrån det material som UKÄ fått möjligt att tolka det som att många är nöjda med de resurser de haft tillgång till när det kommer till sin fysiska arbetsmiljö. Vid ett lärosäte har cirka 43 procent av respondenterna svarat att de helt instämmer i påståendet att de ”haft tillgång till tillräckliga resurser såsom tex arbetsplats, fungerade internetuppkoppling, datorskärm etcetera”. Ytterligare cirka 26 procent svarade ett steg ner i den angivna skalan som även det kan tolkas som ett positivt svar⁶. I kommenterarna/fritextsvar från tre andra lärosäten så blir det däremot tydligt att arbete hemifrån inneburit negativa konsekvenser som till exempel ökat stillasittande och skärmarbete.

Övriga frågor

Utöver de teman som nämnts ovan har lärosätena i sina enkäter bland annat ställt enstaka frågor om hur omställningen till distansundervisning påverkat personalens sociala arbetsmiljö och om de upplevt mer ensamhet, hur de upplever sin organisatoriska arbetsmiljö, vad de upplevt som positivt och negativt (alternativt svårigheter och möjligheter) med distansarbete och om de får den information de behöver. Underlaget för hur dessa frågor har besvarats är däremot för begränsat för att redovisas här.

Är det möjligt att dra några slutsatser utifrån det material som inkommit?

Trots att materialet är väldigt varierande och i många fall begränsat finns några observationer som kan vara av intresse för det fortsatta arbetet med uppföljningen av pandemins konsekvenser på personalens arbetsmiljö och hälsa.

Arbetsbelastningen och stressen har ökat

I de enkätsvar och analyser som finns tillgängliga återkommer det att personalen upplever en ökad arbetsbelastning och stress utifrån den omställning som pandemin inneburit. Relaterat till detta är de frågor som ställts kopplade till personalens hälsa och välbefinnande, vilket visar en tendens till att ha påverkats negativt under pandemin. Men det syns även i materialet att det finns en variation i hur mycket personalens arbetsbelastning, hälsa och välbefinnande har påverkats, både mellan olika personalgrupper och mellan lärosäten.

Hemmaarbete har både negativa och positiva konsekvenser

Det är inte många av lärosätena som formulerat frågor direkt kopplade till att arbeta hemifrån, frågorna har oftare formulerats kring ”distansarbete” generellt. Personal som inte arbetat på plats på lärosätena har ju däremot troligtvis i de flesta fall arbetat hemifrån. Det är därför inte särskilt förvånande att det bland annat i fritextsvar lyfts problemen med att arbeta hemifrån, ofta kopplat till flera av de teman som nämnts i föregående avsnitt. Exempel på det som lyfts i enkätsvaren är bland

⁶ Svaren har angivits i en skala 1-5 (Instämmer inte alls-Instämmer helt), i materialet har lärosätet inte angett vad 2-4 representerar.

annat problemen med att få arbetsro med andra familjemedlemmar hemma samtidigt, svårigheterna att få till en ergonomisk arbetsplats, teknikproblem och tekniskt stöd, avsaknaden av social kontakt med kollegor och ökat stillasittande. Men det finns även exempel på positiva effekter, bland annat det minskade resandet samt personal som uppgett att arbetsron påverkats positivt av omställningen till distansundervisning.